

AD ASTRA

Program badań nad astropolityką
i prawem kosmicznym

Nr 9/2023

Ad Astra.
Center for Space
Policy and Law

SPACE ENTREPRENEURSHIP
INSTITUTE

**Uniwersytet
Gdański**
Centrum Prawa Nowych
Technologii Wydziału
Prawa i Administracji

**WYŻSZA SZKOŁA
ADMINISTRACJI
I BIZNESU**
IM. E. KWIATKOWSKIEGO W GDYNI

Polska ustawa kosmiczna. Kilka postulatów de lege ferenda

POLICY PAPERS

DOI: 10.53261/adastra20230904

dr Dominika Skoczylas

Zespół Badawczy Prawa Administracyjnego, Nowych Technologii i Prawa Kosmicznego
Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego; członkini Rady Ad Astra.

Center for Space Policy and Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1231-8078>

1. WPROWADZENIE

Eksploracja i eksploatacja przestrzeni kosmicznej pozostają od wielu lat w centrum uwagi nie tylko badaczy kosmosu, ale również podmiotów prowadzących tzw. działalność kosmiczną. Prawo międzynarodowe w ramach międzynarodowego prawa kosmicznego określiło pewne ogólne zasady użytkowania kosmosu. Warto chociażby w tym miejscu wspomnieć o Układzie o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej, łącznie z księżycem i innymi ciałami niebieskimi sporządzonym w Moskwie, Londynie i Waszyngtonie dnia 27 stycznia 1967 r. (Dz.U. 1968 Nr 14, poz. 82), który zakłada m.in. wolność badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej oraz równy dostęp do wszystkich obszarów (art. I), zasadę niezawłaszczalności kosmosu (art. II), odpowiedzialność międzynarodową za działalność w przestrzeni kosmicznej (art. VI), odpowiedzialność międzynarodową za szkody wyrządzone przez obiekt lub jego część składową wypuszczoną w przestrzeń kosmiczną (art. VII), jurysdykcję i kontrolę nad tym obiektem oraz nad znajdującą się na jego pokładzie załogą, gdy znajduje się on w przestrzeni kosmicznej lub na ciele niebieskim (art. VIII).

Można odnieść wrażenie, że zainteresowanie tematyką kosmosu nie wykracza poza ramy władztwa administracyjnego właściwych organów administracji publicznej. Jak wskazuje Zuzanna Kulińska-Kępa (w rozdziale „Idea a rzeczywistość – wyzwania stojące przed współczesnym prawem kosmicznym”, opublikowanym w książce „Prawo międzynarodowe – idee a rzeczywistość”, pod redakcją E. Cała-Wacinkiewicz, C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 689), w przestrzeni kosmicznej przede wszystkim „dominuje aktywność podmiotów prywatnych, które często, ze względu na brak regulacji wewnętrznych, działają poza kontrolą państwa”, a „rozwój technologii rodzi też możliwość wykorzystywania przestrzeni kosmicznej w sposób nieznanym twórcom prawa kosmicznego”. Współcześnie, oczywiście to do władzy publicznej należy wprowadzenie kompleksowych regulacji prawnych, niemniej jednak przedmiotowe rozwiązania powinny uwzględniać dwie podstawowe kwestie: zasady prowadzenia działalności kosmicznej oraz możliwość wykorzystania nowych technologii w kosmosie (w tym cyberbezpieczeństwo systemów kosmicznych oraz narzędzi informatycznych). Zauważalna jest

zatem kwestia uszczegółowienia pewnych zasad użytkowania przestrzeni kosmicznej w regulacjach prawa krajowego.

W Polsce prace nad pierwszą kompleksową regulacją prawa kosmicznego trwają już blisko dekadę. Najnowszy projekt uregulowania zasad użytkowania przestrzeni kosmicznej pochodzi z 2020 r., tj. projekt ustawy o działalności kosmicznej. Projekt ustawy określa pięć zasadniczych obszarów regulacji dotyczących:

- 1) zasad wykonywania działalności kosmicznej;
- 2) warunków i trybu wydawania zezwolenia na wykonywanie działalności kosmicznej;
- 3) zasad i trybu nadzoru nad wykonywaniem działalności kosmicznej;
- 4) zasady odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekt kosmiczny;
- 5) zasady prowadzenia Krajowego Rejestru Obiektów Kosmicznych.

Istotne zagadnienia, które nie zostały określone wprost w materii projektowanej ustawy, a które ze względu na swój charakter powinny znaleźć się w jej treści to: wykorzystanie nowych technologii oraz cyberbezpieczeństwo systemów kosmicznych i narzędzi informatycznych w przestrzeni kosmicznej. Należy podkreślić, że rozwiązania z zakresu cyberbezpieczeństwa czy nowych technologii mają wysoce specjalistyczny charakter. Nie zmienia to jednak faktu, że chociażby w podstawowym zakresie (intencjonalnie) mogłyby zostać wprowadzone do ustawy o działalności kosmicznej. Przedstawione poniżej postulaty mogą stanowić pewne źródło inspiracji dla ustawodawcy oraz zwrócić uwagę na problemy natury ICT w przestrzeni kosmicznej.

2. WPROWADZENIE DEFINICJI LEGALNYCH

W projekcie ustawy o działalności kosmicznej, w art. 3 pkt 1-10, pojawiają się definicje legalne następujących pojęć: działalność kosmiczna, obiekt kosmiczny, operator, państwo wypuszczające, przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej, szkoda, śmieci kosmiczne, techniki lub usługi o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, upoważniony operator. Projektodawca nie odniósł się jednak w żaden sposób do materii wykorzystywania nowych technologii w przestrzeni kosmicznej oraz cyberbezpieczeństwa systemów kosmicznych i narzędzi informatycznych. Nie zaproponował przede wszystkim definicji takich pojęć jak: technologie kosmiczne czy cyberbezpieczeństwo systemów kosmicznych. Za wprowadzeniem definicji wyżej wskazanych pojęć przemawiają głównie dwie kwestie. Pierwsza dotyczy aspektów technologicznych związanych z użytkowaniem przestrzeni kosmicznej. Współcześnie nowe technologie pozwalają nie tylko na eksplorację czy eksploatację kosmosu, ale stanowią również determinantę rozwoju społeczno-gospodarczego. Technologie kosmiczne, techniki satelitarne, urządzenia w przestrzeni kosmicznej mają zastosowanie w takich obszarach jak: telekomunikacja (łączność), nawigacja satelitarna czy użytkowa obserwacja Ziemi. Kolejno, użytkownikami ww. obszarów są osoby prywatne, przedsiębiorcy, organy władzy publicznej. Technologiom kosmicznym można przypisać wymiar komercyjny oraz niekomercyjny (publiczny związany głównie z obronnością i bezpieczeństwem) (C. Juźwik, Technologie i techniki satelitarne: szansa rozwoju dla Polski, „Bezpieczeństwo narodowe” 2011, nr 20, s. 161-162). Drugim argumentem przemawiającym za wprowadzeniem definicji legalnych pojęć technologie kosmiczne i cyberbezpieczeństwo systemów kosmicznych, może być coraz częściej akcentowana pozycja technologii kosmicznych w sektorze usług publicznych. Warto wspomnieć chociażby o dyrektywie NIS2 (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2555 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie środków na rzecz wysokiego wspólnego poziomu cyberbezpieczeństwa na terytorium Unii, zmieniająca rozporządzenie (UE) nr 910/2014 i dyrektywę (UE) 2018/1972 oraz uchylająca dyrektywę (UE) 2016/1148 (dyrektywa NIS 2), (Dz.Urz. UE

L Nr 333, s. 80). Kluczowym pojęciem, które także należałoby wyeksponować, jest incydent w przestrzeni kosmicznej. Wprowadzenie definicji pojęcia „incydent w przestrzeni kosmicznej” byłoby kompatybilne z definicją pojęcia „szkoda”, tj. dookreślało jakiego typu incydent może wywołać szkodę. Idąc dalej, zasadne byłoby również wprowadzenie pojęcia „obsługa incydentu”, a szerzej wskazanie zadań podmiotów odpowiedzialnych w ramach działań prewencyjnych i następczych związanych z jego obsługą. Należy przypomnieć, że Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1148 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie środków na rzecz wysokiego wspólnego poziomu bezpieczeństwa sieci i systemów informatycznych na terytorium Unii (Dz. Urz. UE L 194), tj. Dyrektywa NIS została implementowana ustawą z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 913 z późn. zm.).

Podsumowując, przy założeniu, że projektowana ustawa ma regulować działalność związaną z wykorzystywaniem technologii kosmicznych, pojęciami wymagającymi zdefiniowania są: technologie kosmiczne, cyberbezpieczeństwo systemów kosmicznych, incydent w przestrzeni kosmicznej, obsługa incydentu.

3. POLITYKA CYBERBEZPIECZEŃSTWA SYSTEMÓW KOSMICZNYCH

W projekcie ustawy o działalności kosmicznej uregulowano takie zagadnienia jak: zasady wykonywania działalności kosmicznej (rozdział 2), zezwolenie na wykonywanie działalności kosmicznej (rozdział 3), odpowiedzialność za szkodę (rozdział 4), ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej (rozdział 5), nadzór nad działalnością kosmiczną (rozdział 7).

Warto rozważyć czy zasad związanych z wykonywaniem działalności kosmicznej nie należałoby uzupełnić o obowiązek opracowania polityki (strategii) cyberbezpieczeństwa systemów kosmicznych. Uwzględniając szerokie zastosowanie nowych technologii w kosmosie (technologii kosmicznych, technik satelitarnych) polityka (strategia) cyberbezpieczeństwa systemów kosmicznych powinna obok celu głównego jakim niewątpliwie byłby rozwój sektora kosmicznego, klasyfikować główne obszary cyberzagrożeń systemów kosmicznych, określać działania prewencyjne jak i następcze w przypadku ich wystąpienia, oraz wskazywać elementy oceny ryzyka. Wzór dla przedmiotowych rozwiązań może stanowić Strategia Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, której zakres został określony w rozdziale 13 ustawy o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa. Polityka (strategia) cyberbezpieczeństwa systemów kosmicznych powinna być kompleksowym aktem regulującym w sposób transparentny kwestie cyberbezpieczeństwa przestrzeni kosmicznej. Zważywszy na to, że „(...) cyberbezpieczeństwo ma (...) uwzględniać nie tylko teraźniejsze, ale i przyszłe zagrożenia (...)” oraz to, że „(...) wszelkie formy naruszenia cyberbezpieczeństwa (...)”, także przestrzeni kosmicznej „(...) nie ograniczają się do granic UE” (K. Chochowski, Strategia cyberbezpieczeństwa jako przejaw polityki administracyjnej, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2019, nr 107, t. 26, s. 202), opracowanie polityki cyberbezpieczeństwa stanowi istotne wyzwanie w kontekście użytkowania przestrzeni kosmicznej.

4. KRAJOWY REJESTR INCYDENTÓW KOSMICZNYCH

W projekcie ustawy o działalności kosmicznej, wskazano funkcjonowanie Krajowego Rejestru Obiektów Kosmicznych. Nie ulega wątpliwości, że ze względu na zagrożenia wynikające z wykorzystywania nowych technologii w przestrzeni kosmicznej, należałoby zastanowić się nad utworzeniem Krajowego Rejestru Incydentów Kosmicznych. Rejestr umożliwiłby przede wszystkim określenie czasu i rodzaju wystąpienia incydentu. Dodatkową zaletą byłoby również wykorzystywanie informacji pochodzących z rejestru do analizy przyczyn wystąpienia incydentów, co w dalszej perspektywie mogłoby korzystnie wpłynąć na politykę (strategię) cyberbezpieczeństwa systemów kosmicznych.